

ט"ו בשבט

במצוות התלויות בארץ יש להבחין בין שני תאריכים – א' בתשרי וט"ו בשבט.

א' בתשרי קובע את גילו ההלכתי של העץ ביחס לשנות העורלה שלו, ואילו ט"ו בשבט מסמן את שנת המעשר של הפירות. כלומר, פרי שגדל עד ט"ו בשבט שייך לשנת המעשר הקודמת, שכן גידולו מבוסס על כוחות העץ משנה שעברה. ואילו פרי שיתחיל לגדול מט"ו בשבט ואילך, שייך לשנת המעשר הנוכחית. בכך ט"ו בשבט הוא ראש-השנה לפירות האילן, לקביעת שנת המעשר שלהם. בהלכה יש שתי משמעויות לתאריך ט"ו בשבט – האחת לעניין מניין שנות הערלה, והשנייה לעניין הפרשת תרומות ומעשרות.

א. ערלה ונטע רבעי

1. בשלוש השנים הראשונות של עץ פרי – אסורים פירותיו באכילה ובהנאה. בשנה הרביעית הם נטע רבעי, ומותר לאכלם לאחר שמחללים אותם. בשנה החמישית הם חולין, ומותר לאכול אותם לאחר הפרשת תרומות ומעשרות כדין.
2. לאחר שהסתיימו שנות האילן של העץ, בא' בתשרי, הפירות שעליו שגדלו בשנות הערלה עדיין אסורים באיסור ערלה. היתר הפירות מותנה בשני גורמים: תאריך ט"ו בשבט וחנונת הפרי.
3. לכן, פירות שחונטים לאחר ט"ו בשבט – אינם אסורים באיסור ערלה אלא שייכים לשנה הרביעית, והם נטע רבעי. פירות שחונטים לפני ט"ו בשבט – שייכים לשנה השלישית, והם עדיין אסורים באיסור ערלה. שנה לאחר מכן, פירות שיחנטו לפני ט"ו בשבט הם נטע רבעי, ואילו אלו שיחנטו לאחר ט"ו בשבט הרי הם חולין ויש להפריש מהם תרומות ומעשרות.
4. שלב גידול הפרי הקובע את השנה לעניין מניין שנות ערלה של הפרי הוא החנטה, השלב של תחילת היווצרות הפרי. לכן, אם הפרי הגיע לשלב זה (או שהוא בשלב מתקדם יותר) לפני ט"ו בשבט, הוא אסור באיסור ערלה. אם בט"ו בשבט הוא היה קטן משלב זה, דינו כדין נטע רבעי.

ב. תרומות ומעשרות בפירות האילן

1. השלב הקובע את שנת המעשר של פירות האילן הוא החנטה, והתאריך בו מתחילה השנה לעניין זה הוא ט"ו בשבט. לכן, פרי שתחילת גידולו לפני ט"ו בשבט, משתייך לשנה הקודמת ויש להפריש ממנו מעשר עני. ואילו פרי שתחילת גידולו לאחר ט"ו בשבט, משתייך לשנה שלאחריה ויש להפריש מעשר שני.
2. אין להפריש תרו"מ מפירות שחנטו לפני ט"ו בשבט על פירות שחנטו לאחר מכן, וכן ההיפך.
3. יש כמה מיני עצים שזמן החנטה שלהם הוא בתקופה הקרובה לט"ו בשבט, כגון: לימון, שקד, אפרסק, שסק, פסיפלורה. כיוון ש'שנת המעשר' נקבעת לכל פרי בנפרד, פעמים שאי-אפשר לקבוע את 'שנת המעשר' לכל העץ כאחד. לכן, יש לסמן את 'שנת המעשר' על כל פרי בנפרד. אם אין אפשרות כזו, 'שנת המעשר' של הפירות תיקבע על פי רוב הפירות. בכל מקרה יאמר בנוסח ההפרשה: 'תשע מאיות... הרי הן מעשר שני, ויוסיף: 'ואם הפירות הם משנת מעשר עני, כל מה שקראתי בשם מעשר שני יהיה מעשר עני...'. לאחר מכן יחלל את המעשר השני (ללא ברכה).
4. פירות הדר – נחלקו הפוסקים אם דינם כשאר עצי פרי (חנטה וט"ו בשבט) או שדינם כאתרוג (לקיטה וט"ו בשבט). למעשה, פירות הדר שחנטו בשנה אחת ונלקטו בשנה אחרת, יש להפריש מהם גם מעשר שני וגם מעשר עני, ויאמר בנוסח ההפרשה גם מעשר שני וגם מעשר עני.